

ԱՄՐՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՐՄԵՆ ԱՐՔԵՊՍ. ԲԵՐԲԵՐՅԱՆ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ ԹՐԻՍՏՈՆՅԱՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Անհրաժեշտություն Ավետարանի ընթերցման.

Ի՞նչ է Ավետարանը

Ավետարան (հունարեն՝ evangelion) կազմված է eu (բարի) և aggelion (ավետել) բառերից, այսինքն՝ բարիի ավետում կամ Ավետիս: Այս բառը հունարեն բնագրում հանդիպում է 75 անգամ. դա այն լուրն է, որը տալիս է Աստված որպես հայտնություն և վերաբերում է Հիսուս Քրիստոսով փրկվելուն: Չորս Ավետարաններից յուրաքանչյուրը ասում է ինչ-որ բան, որը չեն ասում մյուսները և չեն հաղորդում մույն ձևով: Եկեղեցին դրանք ընդունեց իբրև հեղինակություն ունեցող և անստարկելի արժեք ունեցող գրքեր:

Սխալ կլիներ ասել, որ Ավետարանները Հիսուսի կյանքի պատմություններն են: Մարկոսն ու Հովհաննեսը ոչինչ չեն ասում Հիսուսի՝ որպես անձի, կյանքի մասին մինչև իր առաքելություն սկսելը: Մատթեոսն ու Ղուկասը տալիս են նրա ծննդյան պատմությունը: Ղուկասը նաև ներկայացնում է մի դեպք նրա պատանեկության ժամանակից: Մեզ հայտնի է միայն մի փաստ. նա հնազանդ է եղել իր ծնողների, զարգացել է իմաստությամբ, հասակով և Աստծո ու մարդկանց մոտ շնորհք գտնելով (Ղուկ. Բ 51, 52):

Ավետարանիչը հիմնվում է վկայության վրա, և նրա նպատակը մարդկանց չոր ու ցամաք տվյալներ հաղորդելը չէ, այլ Հիսուս Քրիստոսին որպես Աստծո մարմ-

նացած որդի լինելն ու մարդկանց թշնամու՝ սատանայի դեմ տարած իր հաղթանակի մասին լուրջ ավետումն է: Նա խաչի վրա հաղթելով մահվանն ու մեղքին, մարդկանց հաշտեցրեց Աստծո հետ: Նրանց սրտերում հաստատեց իր իշխանությունը և մի օր էլ գալու է՝ այն հաստատելու ամբողջ երկրի վրա: Ավետարանները գրվել են մ. թ. 60-65 թթ. միջև ընկած ժամանակահատվածում: Մեկ-երկու սերունդ դրանք փոխանցվել են բանավոր ձևով: Հաջորդ սերունդներին անհրաժեշտ էր տալ գրավոր վկայություններ: Հիսուսն իր աշակերտներին տվել էր իր անուսից խոսելու իշխանություն, նրանց էր վստահել Եկեղեցու հոգևոր ղեկավարությունը: Մատթեոսն ու Հովհաննեսը առաքյալներ էին, Մարկոսը՝ Պետրոսի և Պողոսի մոտիկ ընկերը, իսկ Ղուկասը՝ Պողոսի ընկերը: Նրանք էլ հավաստի աղբյուրն էին, քանի որ նրանց հնարավորություն էր տրվել քարոզել և Եկեղեցիներ հիմնել:

Քրիստոսի կյանքը

Պետք է ասել, որ մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի կյանքը և կենսագրականը իր մասնը չունի, եզակի է: Նրա երկրային կյանքի ընթացքում կատարվում էին դեռևս իր ծնունդից հարյուրավոր տարիներ առաջ արված մարգարեությունները՝ սկսած ծննդավայրից, մինչև չարչարվելն ու փառքով համբարձվելը (Միքիա Ե 2, Ես. Է 14, Թ 6):

Նրա երկրային կյանքով մենք տեսնում ենք մարմնացած Աստծուն. նա ապրեց իբրև մարդ և իր կյանքով վկայեց Աստծո սերն ու արդարությունը:

Ավետարանները Հիսուսի կյանքի ամբողջական ընթացքի մասին բավարար պատմական նյութ չեն տալիս: Ելնելով Ղուկաս ավետարանչի առաջաբանից, հասկանում ենք, որ նրան չափազանց շատ էին հետաքրքրում Տիրոջ կյանքին վերաբերող իրադարձությունները: Հիսուսի աստվածային ծննդյան պատմությանն ակարագրից ենթադրում ենք, որ այդ մասին նա տեղեկացել է Հիսուսի մորից՝ Մարիամից (Ղուկ. Ա 26-56, Բ 1-5): Մատթեոսն իր հերթին նույն պատմությունը ակարագրում է Հովսեփի տեսանկյունից: Երկուսն էլ համաձայն են, որ Հիսուսը ոչ թե մարդ-երեխա է, այլ Սուրբ Մարիամը հղիացել է Ա. Հոգու զորությամբ և ծնել Աստծո Որդուն (Ղուկ. Ա 35 և Մատթ. Ա 18-25): Հովհաննեսն այդ է վկայում իր Ավետարանի մախաբանում ասված խոսքերով (Հովհ. Ա 1-14) և հաստատելով. «Որովհետև ես երկնքից իջա ոչ թե իմ կամքը կատարելու համար, այլ կամքը Նրա, որ ինձ ուղարկեց» (Հովհ. Զ 38): Հիսուսի մանկությունը և պատանեկությունը, ըստ Ղուկասի Ավետարանի, ընթացել են բնական հունով և հրաշալի (Ղուկ. Բ 52): Չնայած Հովսեփը մահացել է շատ վաղ, և Հիսուսը ստիպված է եղել աշխատել իբրև հյուսն (Մատթ. ԺԳ 55-56), այնուամենայնիվ փոքր հասակից ժամանակ է տրամադրել Ա. Գրքերի ուսումնասիրմանը և նրանց շուրջ խորհրդածությանը:

Երբ Հիսուս 30 տարեկան էր (Մատթ. ԺԳ 55-56), մկրտվեց Հովհաննեսի կողմից՝ հրապարակավորեն ընդունելով իր Մեսիա՝ Աստծո Որդի և Փրկիչ լինելը: Չնայած որ չունեի մեղավոր սկիզբ՝ նա հաճեց է առնում նույնանալ ընկած մարդուն, իր վրա վերցնել մոլորված ու անտեսված մարդու բոլոր տկարությունները: Այս վիճակը խրախուսվեց Հայր Աստծու կողմից Ս. Հոգին աղավաճու տեսքով նրա վրա իջեցնելու միջոցով (Ղուկ. Գ 22) և վկայելով, որ դա է իր սիրելի Որդին:

Մկրտությունից հետո Ս. Հոգին նրան տարավ անապատ փորձվելու (Մատթ. Դ 1), որով Հիսուսը պետք է ապացուցեր երկնային Տիրոջը հավատարմությունն ու զայթակղությունը հաղթելու գործունեությունը: Ի տարբերություն Եղեմական պարտեզում առաջին զուգի տարած պարտության, Հիսուս, անապատում ապրելով 40 օր պահեցողությամբ, հաղթեց սատանայի փորձությանը: Հիսուս հոգևոր մարտից դուրս եկավ որպես Աստծո հավատարիմ Որդի և ծառա (Մատթ. Դ 1-14, Մարկ. Ա 12-13, Ղուկ. Դ 1-13): Այս մեծ հաղթանակից հետո Հիսուս ձեռնամուխ եղավ իր հաճախարարականի կատարմանը և հասարակական գործունեությանը: Նա ընտրեց և կանչեց իր առաջին աշակերտներին (Հովհ. Ա 35-51), նրանց հետ շրջեց՝ կատարելով բազում հրաշքներ, հայտնելով իր փրկչական տնօրինությունը (Հովհ. 2), իշխանությունը՝ չար ոգիների ու դևերի աշխարհի վրա (Ղուկ. Ը 26-39, Թ 37-45), մարդու մարմնի և հոգու հիվանդությունների վրա (Մատթ. Ը 1-17, Թ:1-8), կյանքի ու մահվան վրա (Ղուկ. Է 11-17), նաև բնության վրա (Մարկ. Դ 35-41, Զ 34-51): Այս բոլորի հետ միաժամանակ տեղեկացրեց, որ իր ձեռքում է մարդկանց հավիտենական ճակատագիրը, վերջնական իշխանությունը, իր շատ քարոզներում հռչակեց Երկնքի թագավորության օրենքները (Մատթ. Է 5-29):

Հիսուս Քրիստոս իր գերագույն գործունեությունը բացահայտելուն զուգահեռ իր սերն ու մխիթարությունը (Մատթ. Թ 1-8) տվեց նրանց, ովքեր տառապում էին մարմնական և հոգեկան ցավերով, շատ անգամներ հայտարարեց, որ եկել է փնտրելու և փրկելու մոլորյալներին (Ղուկ. Ե 20-26, Է 48-50):

Բազմաթիվ աշակերտներից ընտրեց 12-ին, որոնց հատուկ ուսուցանեց և ձևավորեց իբրև իր ապագա առաքյալներ (Մատթ. Ժ 1-4, Ղուկ. Զ 12-16): Այն ժամանակ, երբ Հիսուս մեծեց որպես երկրային Մեսիա թագադրվելու պահանջը, նրա շատ աշակերտներ և ամբոխը հեռացան նրանից (Հովհ. Զ 26-27, 66-67): Հիսուս այդ ժամանակ հեռացավ Տյուրոսից, գնաց Սիդոնի, Փիլիպյան և Կեսարիայի կողմերը (Մատթ. ԺԵ 21, ԺԶ 13, Մարկ. Է 31), բայց չկարողացավ խույս տալ ժողովրդի ուշադրությունից: Երբ վերադարձավ Գալիլիայի ծովափը, բազմությանը կերակրեց, բուժեց, օգնեց վշտահար շատ մարդկանց և այդ ժամանակ էր, որ աշակերտների հետ առանձնանալով՝ հարցրեց. «Դուք իմ մասին ի՞նչ կասեք, ո՞վ եմ ես» (Մատթ. ԺԶ 15), որին հաջորդեց Պետրոսի անմիջական պատասխանը. «Դու Քրիստոսն ես, կենդանի Աստծո Որդին»:

Այդ պահից ի վեր Քրիստոսը նրանց սկսեց լրջորեն պատրաստել Երուսաղեմում ապաստվող ահավոր հարվածին (Մատթ. ԺԶ 21-26), նրանց վստահեցրեց վերջնական հաղթանակի վերաբերյալ և այն բանում, որ հավատացյալները վախճանալու ոչինչ չունեն (Ղուկ. ԺԲ 4-12, 32-34):

Իր երեք աշակերտների առջև պայծառակերպության ժամանակ, երբ նրանք Հիսուսին տեսան Աստվածային փառքով պարուրված (Մատթ. ԺԷ 1-11, Մարկ. Թ 2-10, Ղուկ. Թ 28-35), նրա անձի բացահայտումը որպես Աստծո Որդի նոր աստիճանի հասավ, երբ երկրորդ անգամ վկայվեց երկնքից. «Դա է իմ սիրելի Որդին, Նրան լսեցեք»: Որքան մեծանում էր Հիսուսի՝ որպես Աստծո Որդու բացահայտումը, այնքան աճում էր նաև հրեա կրոնական ղեկավարների հակադրությունն ու ատելությունը նրա ճշմարիտ ու արդիական ուսմունքի, ուսուցումների նկատմամբ որոնք կատարվում էին ուղղակիորեն և առակներով, որոնք ծնունդ էին տալիս հավատափոխությունն ու ատելությունը:

Զատիկից մեկ շաբաթ առաջ, բացահայտ ձևով, որպես Մեսիա-Թագավոր Երուսաղեմ մտնելով, Հիսուսը տաճարից վոճեց լուսնայափոխներին ու վաճառականներին՝ բացահայտելով Մեսիայի և Թագավորի իր իշխանությունը (Ղուկ. ԺԹ 45, Մատթ. ԻԱ 12): Իր առաքելության վերջին՝ վճռական օրերին տաճարում նա հրապարակորեն վարդապետեց (Մատթ. ԻԱ 23)՝ կանխագուշակելով այն ամենը, ինչ կատարվելու էր Հրեաստանի ժողովրդի հետ:

Խաչելության նախորդ օրվա երեկոյան, իբրև անխուսափելի, քավիչ զոհողության նախապատրաստություն, աշակերտների հետ նա կերավ Զատիկը, վերջին անգամ ուսուցանեց նրանց, լվաց նրանց ոտքերը (Հովհ. ԺԳ 1-11), սովորեցրեց լիճել հնազանդ, կանխագուշակեց Հուդայի մատնությունը, աղոթեց բոլոր նրանց համար, ովքեր հավատալու էին իր անվանը (Հովհ. ԺԷ):

Գեթսեմանի պարտեզում վրա հասավ Հոր կամքին ենթարկվելու վճռական ժամը: Իր վրա վերցնելով մարդկության մեղքերի բեռը, Հիսուս թույլ տվեց, որ իրեն բանտարկեն: Նրան դատեցին անօրեն ձևով, անմեղ ճանաչելով հանդերձ՝ խաչեցին: Նրա զոհողությունը զագաթանակետին հասավ խավարի ու լքվածության ժամերին, ու նրա ճիչը թե՛ հուսահատության, և թե՛ գերագույն այն առաքելությունը կատարելու նշան էր, որի համար եկել էր մարդկանց մոտ. «Աստված իմ, Աստված իմ, ինչո՞ւ ես ինձ լքում» (Մատթ. ԻԷ 46): Կամավոր զոհաբերվելով իբրև Զատիկի գառ, նրա երկրային գործը ավարտին էր հասնում, բայց մինչ իր հոգին Աստծուն տալը, հաղթականորեն հայտարարեց. «Ամեն ինչ կատարված է» (Հովհ. ԺԹ 30):

Մահվանից հետո Հիսուս այլևս թշնամիների տրամադրության տակ չէր: Իր խոստման համաձայն հարություն առնելով և հայտնվելով կենդանի՝ ցրեց իր աշակերտների վախն ու տագնապը: 40 օր շարունակ հայտնվեց, զրուցեց և կերավ նրանց հետ՝ ապացուցելով հարության իրականությունը: Վերջին անգամ իր համաշխարհային գործությունը հաստատելով՝ նա հրամայեց բոլոր ազգերի միջից աշակերտներ պատրաստել և մկրտել նրանց՝ Հոր, Որդու և Ս. Հոգու անունով: Խոս-

տացավ նրանց ուղարկել Ս. Հոգի մխիթարիչը, որը կօգներ նրանց, և խոստացավ նրանց հետ լինել մինչև դարերի վերջը: Այնուհետև, մինչ օրհնում էր, նրանց աչքերի առջև «երկինք համբարձվեց» (Ղուկաս ԻԷ 51):

Հիսուս Քրիստոսի կյանքն ու գործունեությունը ավարտվեցին կատարյալ հաղթանակով: Եվ իրավամբ էին հնչում Պետրոսի այն խոսքերը, որոնք գրված են Գործք Բ 36-ում՝ «Աստված Տեր և Քրիստոս դարձրեց Նրան, Ում դուք խաչել եք»:

Քրիստոսի հարությունը՝ գրավական Նրա վարդապետության հարատևության

Ծանկացած կենսագիր, գրելով որևէ անձի կենսագրությունը, այն սկսում է ծննդից, ամփոփում կյանքը և ավարտում է մահվան արձանագրությամբ: Այդ կենսագրությունների մեջ ներառում են նաև այն գործերն ու ներդրումները, որոնցով տվյալ անձը արժանացել է մեծարման և ճանաչման:

Այս համընդհանուր կանոնից առանձնանում է միայն մեկի կենսագրությունը՝ Հիսուս Քրիստոսի: Ո՞րն է այդ առանձնահատկությունը:

Առաջինն այն, որ, համաձայն Ավետարանի և Նոր Կտակարանի մնացած մասերի, Հիսուս նախապես գոյություն է ունեցել իր մարմնացումից՝ ծնունդից առաջ (Հովհ. Ը 58, Զ 62, Բ Կորնթ. Ը 9, Փիլ. Բ 16): Այս պնդումը գիտական հետազոտությունների մեթոդներով ստուգման ենթակա չէ: Այն կարելի է ժխտել, մերժել կամ հավատալ և ընդունել:

Երկրորդ տարբերությունն այն է, որ Հիսուս Քրիստոսի փրկագործական առաքելությունը շարունակվում է նաև նրա մահից հետո՝ հարությամբ և 40 օր շարունակ մարդկանց հետ հաղորդակցվելու փաստերով (աշակերտների, երկուսի հետ ճամպարի, ծովափին, փակ սենյակում, ձուկ ուտելիս):

Պետք է նկատի առնել, որ նախքան հարության փաստը գրի առնելը քրիստոնեական առաջին սերունդը արդեն դավանում էր հարության նկատմամբ իր հավատքը, և վաղ շրջանի Եկեղեցու հույսն ու հավատքը հենված էին հենց Տիրոջ մարմնավոր հարության վրա: Հիսուսի մերձավորները տեսել են նրան տարբեր պարագաներում՝ հեռվից, մոտիկից, տարբեր ժամերին և տեղերում, դիպել են նրան, քայլել նրա հետ, կերել նրա հետ: Նրանք տեսել են Հիսուսի վիրավոր ձեռքերն ու ոտքերը, սպիները: Այս բոլորի հետ միաժամանակ նրա հետ շփվողները նկատել են, որ Հիսուս ձեռք էր բերել այնպիսի մի կարողություն, որ չունեին մահվանացու մարմինը:

Հիսուսի աշակերտները համոզված էին, որ հաղորդակցվում էին մի քանի օր առաջ թաղված իրենց սիրելի ուսուցչի հետ: Քրիստոսի հարության վրա է հիմնված մեր հավատքն ու Եկեղեցին (Ա Կորնթ. ԺԵ 12-22): Այն դառնալով քրիստոնեական հավատքի միջուկը՝ միավորում և լուսավորում է առանձին-առանձին վերցրած հա-

վատքի տարրերը: Եթե Նոր Կտակարանի էջերից հաճենք հարությունը, ապա Եկեղեցին հօգս կցնդի, քանի որ այն քրիստոնեական ավանդի անկյունաքարն է: Չորս Ավետարանների, «Գործք առաքելոցի» 18, 19 քարոզներից 13-ում խոսվում է հարության մասին: Հարության նյութը հենց այն էր, ինչը որ Պողոսը պնդում էր ամենուրեք: Հիսուսը ողջ էր, և նա (Պողոսը) թե՛ կուսակալների, և թե՛ ժամանակի նշանավոր մարդկանց ներկայությամբ չէր ընկրկում, համարձակորեն հաստատում էր հարության իրողությունը:

Հիսուսի հետևորդները, հենվելով հարության փաստի վրա և զորանալով դրանից, ուժ և համարձակություն ստացան տակնուվրա անելու պատմության ընթացքը. նրանցից և ոչ մեկը առաքյալ չէր համարվի, եթե ականատես եղած չլիներ Քրիստոսի հարությանը:

Առաքյալներից բացի Հիսուսի հարության ականատես էին բազմաթիվ կանայք և 500-ից ավելի տղամարդիկ: Դժվար է պատկերացնել, որ նրանք կարող էին ստել և դրանով իսկ կանգնել դաժան մահով մեռնելու վտանգի առաջ:

Մի շարք գիտնականներ, որոնք նաև հավատացյալներ են, նույնպես հայտարարում են, որ հարության փաստը հաստատված է: Եվ նա, ով չի ընդունում այն, լոկ այն պատճառով, որ ոչ թե հակառակ փաստեր ունի, այլ ներկայացնում է մեկ այլ հավատք, որը ժխտում է գերբնականը, մերժում և չի ընդունում ճշմարտությունը: Հին և ժամանակակից շատ աղանդներ արդիականության դիմակով ներխուժում են Եկեղեցի՝ այն քանդելու նպատակով: Մենք գիտենք, որ Քրիստոսի Եկեղեցին «Գնեալ արեամբն Քրիստոսի», բայց շատ աղանդներ, չընդունելով Քրիստոսի խաչելությունն ու հարությունը, դրանով իսկ քանդում են մարմինը՝ Եկեղեցին: Եկեղեցին մեկն է, սուրբ է, առաքելական և ընդհանրական է: Այն ձևավորվել է Քրիստոսի հարության լույսի ներքո և ընկած է մեղավորի արդարացման հիմքում (Հռովմ. Դ 25, Զ 4): Նրանից է բխում նաև վերջին դատաստանի համոզմունքը (Գործք ԺԷ 31, Եբր. ԺԳ 20):

Հիսուս Քրիստոս ինքը բացահայտորեն խոսում է դրա մասին. «Ես եմ առաջինը և վերջինը և ողջը: Ես մեռած էի և ահա կենդանի եմ հավիտյանս հավիտենից...»:

